

Pregledni rad  
UDK 328.185  
343.352  
330.341:32  
Primljeno: 21. veljače 2011.

---

## Korupcija i društveno-ekonomski razvoj

---

PAULA LETUNIĆ\*

### *Sažetak*

U ovom radu prikazan je teorijski okvir i pregled rezultata empirijskih istraživanja utjecaja korupcije na društveno-ekonomski razvoj. Cilj je ovog rada prikazati neke od mogućih uzroka nastanka i razvoja korupcije te analizirati neke od postojećih modela borbe protiv korupcije, s posebnim naglaskom na onim modelima koji ukazuju da borbu protiv korupcije valja usmjeriti ne samo na uklanjanje njezinih uzroka već i na razvoj institucionalnog okvira koji bi mijenjao percepciju društva o korupciji kao neprihvatljivom obrascu ponašanja.

*Ključne riječi:* korupcija, društveno-ekonomski razvoj, modeli borbe protiv korupcije

### 1. Uvod

Veza između korupcije i društveno-ekonomskog razvoja tek je odnedavno postala istraživačkim izazovom u društvenim znanostima. Znanstveno istraživanje problema korupcije osobito je pridonijelo jačanju svijesti o negativnom utjecaju i učincima korupcije na društveno-ekonomski razvoj. Istovremeno postoje i sve naglašeniji zahtjevi međunarodnih organizacija (Svjetske banke, Međunarodnog monetarnog fonda) koje od zemalja, bilo prilikom odobravanja novčanih sredstava, bilo u pristupnim pregovorima za ulazak u članstvo EU-a, traže što efikasniju i odlučniju borbu protiv korupcije. Međutim, kako je pitanje korupcije i njezina utjecaja na gotovo sve društvene djelatnosti relativno novije područje istraživanja, još uvijek se pokušavaju iznaći prihvatljiva metodološka rješenja u definiranju korupcije, njezinu mjerenju<sup>1</sup> te utvrđivanju njezinih učinaka na društveno-ekonomske aktivnosti.

\* *Paula Letunić*, univ. spec. oec., Ekonomski fakultet Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.

<sup>1</sup> Indikator kontrola korupcije (engl. Control of Corruption) jedan je od šest indikatora kvalitete javnog upravljanja koje objavljuje Svjetska banka (<http://www.worldbank.org/wbi/gover>).

Stoga je cilj ovog rada predstaviti teorijski okvir analize korupcije i dvojbi oko njezina definiranja i obuhvata, te dati pregled rezultata relevantnih empirijskih istraživanja utjecaja korupcije na društveno-ekonomski razvoj. Rad se sastoji od četiri dijela. Prvi dio bavi se definiranjem problema korupcije, mogućih uzroka njezina nastanka i utjecaja na društveno-ekonomski razvoj. U drugom dijelu prikazuje se odnos između borbe protiv korupcije i različitih institucionalnih okvira koji imaju cilj mijenjati svijest članova društva da korupcija ne može i ne smije biti prihvaćeni obrazac ponašanja. Treći dio pokušava odgovoriti na pitanje je li borba protiv korupcije opravdana, što se potkrepljuje, u četvrtom dijelu, pregledom dosadašnjih rezultata istraživanja utjecaja korupcije na društveno-ekonomski razvoj.

## 2. Definicije korupcije

Korupcijom se, općenito, može smatrati svaka zlouporaba prava i/ili ovlasti nad sredstvima i/ili pravima drugih u cilju vlastitog dobitka ili stjecanja privatnih koristi (Lambsdorff, 2007; Transparency International, 2009). Prema definiciji Svjetske banke (1997), korupciji su podjednako izloženi i privatni i javni sektor i gotovo je nemoguće promatrati izolirano korupciju samo privatnog, odnosno javnog sektora, jer su one međusobno povezane i često se isprepleću.

Definicija korupcije koju navodi Transparency International (2009) podrazumijeva svaku aktivnost koja predstavlja “zloupotrebu povjerene moći u svrhu ostvarivanja privatne koristi”, čime se broj oblika koruptivnih aktivnosti višestruko povećava. Dakle, navedena definicija odnosi se, između ostalog, i na korupciju unutar poduzeća koja može obuhvaćati korporativne prijevare, manipulacije financijskim izvještajima, “curenje” povjerljivih informacija itd. Nadalje, obuhvaća i korupciju u poslovanju s kupcima i dobavljačima koja može biti karakterizirana klasičnim oblicima provizije djelatnicima javnog i privatnog sektora, a uključuje podmićivanje za pobjedu na natječajima javne nabave ili odavanje informacija o ostalim poduzećima koja se prijavljuju na natječaj. U širem tržišnom okruženju zloupotreba položaja i ovlasti može se odnositi na tajno dogovaranje poduzeća o cijeni i kvaliteti proizvoda, osnivanje kartela, čime se utječe na smanjenje efikasnosti tržišta kroz neprimjerenu tržišnu utakmicu, pri čemu se smanjuje blagostanje određene društvene skupine. Na društvenoj razini koruptivne aktivnosti mogu se prepoznati u nepoštivanju zakona i propisa, zanemarivanju procedura, odnosno izbjegavanju regulatornog nadzora, u “pretjeranom” utjecaju na donošenje zakona i politika kojima se obeshrabruju poduzetničke inicijative i stvaraju otežavajući uvjeti za investicijsko okruženje, u sustavu plaćanja poreza itd.

nance/govdata/index.html). Indeks percepcije korupcije (engl. Corruption Perceptions Index, CPI) godišnje objavljuje Transparency International (<http://www.transparency.org/surveys/index.html#cpi>).

Takvo široko definiranje problema (fenomena) korupcije te nejednakost u tretmanu pojave korupcije i legalnosti njezinih pojedinih oblika u kaznenom pravu u svijetu, ostavlja prostor različitim interpretacijama djelatnosti koje su koruptivne više, manje ili u potpunosti. Stoga, u cilju uklanjanja mogućih pojmovnih nepreciznosti i nejasnoća, zbog različitosti u definiranju, kao i metodoloških okvira analize ovog problema, u radu će se navesti sadržajni obuhvat koruptivnih djelatnosti koje su predmet ove analize i njihovih učinaka na društveno-ekonomski razvoj (Rose-Ackerman, 1999):<sup>2</sup>

- “Koruptivne aktivnosti koje se odvijaju po tržišnim principima” u kojima se djelatnici iz javnog i privatnog sektora mogu naći pod sumnjom za koruptivne aktivnosti zbog davanja i/ili pribavljanja posebnih povlastica pojedincima i poduzećima, ne koristeći se pritom zakonskim kriterijima, već spremnošću da se za takve poslove dobije protunaknada u obliku novca i/ili protuusluge.
- “Koruptivna aktivnost koja djeluje kao poticajni bonus” u kojoj djelatnici iz javnog i privatnog sektora mogu imati nisku razinu poticaja za kvalitetno i efikasno obavljanje svog posla (dužnosti) s obzirom na visinu primanja i razinu unutarnjeg nadzora. Iz vlastite neodgovornosti prema poslu mogu nametnuti odgađanje izvršenja određenih poslova ili neke druge blokade.
- “Koruptivna aktivnost koja smanjuje troškove”. Pod korupcijom se također podrazumijevaju i sve ilegalne aktivnosti koje su usmjerene prema smanjivanju troškova provedbe vladinih politika, odnosno zakona države.
- “Koruptivna aktivnost koja omogućava odvijanje drugih kriminalnih aktivnosti” – nezakonita poslovanja često kupuju korumpirane povlastice od države. U ekstremnim slučajevima nezakonito poslovanje zajedno s organiziranim kriminalom korupcijom i zastrašivanjem može kontrolirati javne servise građana (poput policije ili pravosuđa).

Navedeni sadržaji koruptivnih djelatnosti međusobno se ne isključuju, naprotiv, često su povezani i međusobno se prožimaju. Primjerice, koruptivne djelatnosti poput primanja i/ili davanja mita čija je svrha stimulativno plaćanje djelatnicima iz javnog sektora mogu priskrbiti posebne povlastice i ilegalan dohodak pojedincu koji ujedno i zloupotrebljava svoja prava i ovlasti. Međutim, razvidno je da postojanje bilo kojeg od navedenih oblika koruptivnih aktivnosti upućuje na to da se postojeći

<sup>2</sup> Pod pojmom privatna korist podrazumijeva se primanje novca ili vrednije imovine i uvećanje moći ili statusa, kao i prihvatanje obećanja o budućim uslugama ili koristima za rodbinu ili prijatelje. Uz navedene oblike privatne koristi obično se vezuju i termini poput nepotizma i “favorizma”. Termin javna moć ili korist obično se koristi za definiranje korupcije koja se odnosi na moć koja proizlazi iz položaja na radnom mjestu, bilo da se radi o djelatnicima iz privatnog ili javnog sektora (Lambsdorff, 2000).

institucionalni oblik (država i njezine institucije), namijenjen upravljanju odnosima između države i građana, odnosno smanjivanju transakcijskih troškova, koristi i iskorištava za osobno bogaćenje, korištenje povlasticama, kao i stjecanje dodatnog dohotka na nezakonit način. U takvim okolnostima tržište kao središnja društvena (ekonomska) institucija, čijim bi se djelovanjem trebala postići ekonomska efikasnost, može zbog koruptivnih aktivnosti destruktivno utjecati na legitimnost i učinkovitost vlasti (Rose-Ackerman, 1999).

Kako je definiranje korupcije, prije svega, vezano za percepciju i očekivanja javnosti o primjerenom obnašanju javnih uloga (prvenstveno djelatnika iz javnog sektora), definicije korupcije mogu se razlikovati od zemlje do zemlje, ovisno o njihovom povijesnom i kulturnom naslijeđu i tradiciji.

Tako navedena "uvjetna" podjela na četiri moguće skupine koruptivnih akcija može biti različito klasificirana ovisno o stupnju i težini koruptivnih djela među zemljama. Primjerice, u društvima gdje postoji izrazito jaka razvijenost i umreženost neformalnih institucija, zahtjev za jednakošću tretmana članova, transparentnošću obavljanja djelatnosti te uključenošću u proces odlučivanja o određenim djelatnostima (javnom dobru) nema jednaku težinu kao u društvima koje karakterizira niska razina povezanosti, jer takve se odluke povezuju s odgovornostima za koje je zadužena administracija (država) (Lambsdorff, 2007; Putnam, 1993). Dosadašnje podjele s obzirom na vrste korupcije prepoznaju: "klijentelističku" korupciju, koja podrazumijeva da osoba koja sudjeluje u koruptivnim djelatnostima, primjerice davanju mita, ostvaruje veću korist od osobe koja prima mito, odnosno obrnuto u slučaju "patrimonijalne" korupcije, gdje osoba koja prima mito ostvaruje veću korist od osobe koja ga daje. S obzirom na visinu mita i učestalost plaćanja razlikuju se: "beznačajna" i "značajna" korupcija. Prvi termin odnosi se na učestala plaćanja manjih iznosa djelatnicima iz javnog sektora na "nižim" pozicijama, dok se drugi termin odnosi na veću jednokratnu isplatu djelatnicima iz javnog sektora koji se nalaze na "višim" pozicijama. Pojmovi *političke* i *administrativne*<sup>3</sup> korupcije odnose se na glavne subjekte koji su uključeni u koruptivne akcije: političare i administraciju (Lambsdorff i Cornelius, 2007; Rose-Ackerman, 1999; Transparency International, 2009). Politička korupcija postoji među visokim državnim dužnosnicima i političarima koji imaju pravo donošenja političkih odluka, odnosno kojima su povjerene visoke ovlasti iz kojih proizlazi i velika odgovornost i obveza da će pri obnašanju dužnosti zastupati javne interese. To je korupcija na "visokoj" razini, za razliku od administrativne ili birokratske korupcije koja se odnosi na djelatnike javne uprave zadužene za provedbu odluka, propisa i mjera politike (Amundsen, 1999). Oblici političke korupcije, prema Transparency Internationalu (2009), jesu

<sup>3</sup> Administrativna ili birokratska korupcija karakterizira se kao "rent-seeking" korupcija (Kruger, 1974; Tullock, 1980).

pronevjera novca od strane državnih dužnosnika, netransparentnost financiranja u politici, pogodovanje privatnom sektoru da može kupiti politički utjecaj, zatim različiti oblici korupcijskih aktivnosti u izbornom procesu, utjecaj na pravni sustav zemlje da ne procesuiraju i time štiti kaznena djela korupcije, utjecaj na zakonodavnu vlast da omogući povoljniji tretman za pojedine društvene skupine. Najčešći oblici administrativne korupcije javljaju se kad djelatnici iz javnog sektora za mito ili dobivenu protuuslugu protivno zakonu omogućuju povoljniji tretman u pružanju javnih usluga, ili omogućuju izbjegavanje kazne ili plaćanja poreza.

Iako korupcija pripada nezakonitim djelatnostima, treba je razlikovati od sličnih oblika nelegalnih djelatnosti koje mogu biti ostvarene bez distorzija vezanih za javni interes, kao što su primjerice: crno tržište, pranje novca itd., iako s takvim aktivnostima može biti izravno i neizravno povezana. Međutim, najčešće postojanje korupcije ukazuje na postojanje i drugih oblika ilegalnih djelatnosti koje urušavaju "normalno" funkcioniranje države, odnosno sustav vrijednosti društva.

### *2.1. Posljedice različitih "tipova" korupcije*

Uz nužnost preciznog definiranja pojma i obuhvata korupcije također je važno ukazati i na posljedice postojanja koruptivnih elemenata ili aktivnosti u društvenim djelatnostima, odnosno na njihov učinak na društveno-ekonomski razvoj.

Primjerice, prema Thompsonu (1993), postojanje korupcije u bilo kojem obliku loše je, ne samo zato što se radi o razmjenjivanju novca i protuusluga radi ostvarivanja vlastitih koristi, i ne samo zbog motiva onih koji sudjeluju u takvim aktivnostima, već zbog činjenice da se privatiziraju vrijedni aspekti javnog života bez provođenja primjerene rasprave ili pružanja mogućnosti izbora.

Osim toga korupcija povećava dohodovnu nejednakost i siromaštvo. Dodatne prihode od korupcijskih aktivnosti ubire manja društvena skupina koja se nerazmjerno bogati, iskorištava povlastice i privatizira javne aspekte društvenih djelatnosti, dok siromašniji slojevi stanovništva, zbog okolnosti u kojima žive i niskog životnog standarda, ne mogu sudjelovati ni u jednom obliku korupcije (čak i kad bi to htjeli) (Hassan, 2004). Ipak, korupcija najviše pogađa javni sektor jer smanjuje prihode države i na taj način dovodi do velikog broja štetnih posljedica na društveno-ekonomski razvoj: primjerice, izravno utječe na smanjenje financiranja obrazovanja, zdravstvene i socijalne skrbi te izgradnje i održavanja infrastrukture (Tanzi i Davoodi, 1997).

Postojanje korupcije pridonosi i osjećaju nesigurnosti u poslovnoj klimi. Paradoksalno je da u sustavima gdje je utvrđeno postojanje koruptivnih aktivnosti poduzeća pristaju na sudjelovanje u korupciji kako bi stekla određenu sigurnost (Webster, 1993), iako ta sigurnost može biti "iluzorna", jer ne mogu utjecati na koruptivne djelatnosti, ali usprkos svemu ne žele biti izvan tog sustava.

Postojanje korupcije utječe i mijenja svijest o “pravilima igre” (Lambsdorff, 2007) u odvijanju društvenih aktivnosti, gdje se onda institucionalni okviri koji su usmjereni na promicanje izvrsnosti, stručnosti, poštenja, znanja i drugih vrijednosti društva više ne vode tim univerzalnim kriterijima u procesu izbora, već kreiraju novi sustav vrijednosti u kojem se potencijalne prednosti neće ostvarivati znanjem i spoznajom kako nešto napraviti (engl. “know-how”), već poznavanjem nekoga (engl. “know-who”), čime se izravno utječe na privatiziranje javnog dobra, javnih djelatnosti i ostvaruje se negativan utjecaj na društveno-ekonomski razvoj.

Korupcija djeluje i na društveni sustav vrijednosti, jer potiče kulturu moralne ambivalentnosti i oportunistički oporunizam koji potkopava integritet svakog pojedinca, a time i društva, te otvara mogućnost širenja drugih oblika ilegalnih aktivnosti. Djelujući na organizacijskoj razini, stvara strategije i mehanizme za zaobilazanje unutar-njih i vanjskih kontrola, te prikrivanjem i nesankcioniranjem koruptivnih djelatnosti izravno utječe na alokaciju resursa i na (ne)obavljanje društvene uloge poduzeća (Transparency International, 2009). Svaki oblik korupcije, a posebno politička korupcija, predstavlja prijetnju svakoj demokratskoj zemlji, jer se negativna alokacija resursa odvija kroz nepoštivanje pravnog sustava i u sukobu je s implementiranim institucionalnim okvirom, čime se urušavaju osnovni temelji uspostave i očuvanja vladavine prava (Kregar, 1999).

S obzirom na velik broj različitih oblika aktivnosti koje se mogu naći pod sumnjom korupcije, nužno je na međunarodnoj razini uskladiti zakonodavstva koja će jasno definirati što se smatra koruptivnim aktivnostima, koji je njihov stupanj težine, te definirati primjereno sankcioniranje koruptivnih radnji.

### 3. Korupcija i institucije

Polazeći od pretpostavke da se društvene aktivnosti odvijaju u svijetu koji je lišen problema korupcije, u takvim se okolnostima od djelatnika iz javnog sektora očekuje da budu “javni servis” građanima koji može biti potaknut vlastitom intrinzičnom motivacijom, potencijalnim strahom od kažnjavanja, čistim pritiskom, ili nekim drugim vanjskim poticajima. Međutim, za izgradnju takvog društveno-ekonomskog sustava koji se ne suočava s problemom korupcije, ili gdje će taj problem biti sveden na najmanju moguću razinu, nužno je razviti takav institucionalni okvir koji će poticati razvoj ponašanja sa svrhom potpunog ili barem djelomičnog uklanjanja korupcije. Takvi institucionalni okviri koji mogu pomoći u poticanju pozitivnih promjena i izgradnji transparentnog, pravičnijeg i pravednijeg sustava u kojem djelatnici iz javnog sektora (ali i ostale zainteresirane strane) obavljaju svoje djelatnosti, odnosno servisiraju potrebe građana ne privatizirajući javne aspekte svog djelovanja, mogu se uvjetno podijeliti u tri osnovna institucionalna modela (Lambsdorff i Cornelius, 2000; Lambsdorff, 2007). Prvi model odnosi se na donošenje odluka

vezanih za javno djelovanje koje ne bi smjelo biti "zasjenjeno" ili opterećeno osobnim vezama, odnosno na potrebu razvijanja sustava koji ne bi dovodio u povlaštenu položaj jednu društvenu skupinu u odnosu na druge. Taj zahtjev prvenstveno se odnosi na izgradnju institucionalnog okvira u kojem bi svi članovi društva bili tretirani jednako. Drugi model ističe nužnost uključivanja javnosti u proces donošenja odluka o javnim djelatnostima. On ima višestruki utjecaj jer potiče transparentnost u odlučivanju i mijenja percepciju svakog pojedinca da može utjecati na proces odlučivanja kao i na krajnje odluke. Treći model podrazumijeva i zahtijeva izgradnju takve institucionalne infrastrukture koja će osigurati transparentnost procedura vezanih za proces donošenja odluka i isključiti mogućnosti diskrecijskih odluka pojedinaca. Za efikasnu implementaciju navedenih modela nužno je omogućiti ulazak konkurencije među djelatnike iz javnog sektora koji sudjeluju u procesu donošenja javnih odluka, kao i omogućiti zainteresiranim stranama da mogu utjecati na izbor javnih službenika po kriteriju "javnosti" njihovih djelatnosti.

Jasno je da se razvoji navedenih institucionalnih okvira međusobno ne isključuju, naprotiv, zajednička implementacija svih prikazanih modela može imati sinergijski učinak u borbi protiv korupcije. Međutim, institucionalni okvir kojim se želi u potpunosti iskorijeniti ili barem umanjiti koruptivno djelovanje, kao i poticanje na takve aktivnosti nisu dovoljan uvjet da bi se to efikasno i u kratkom roku ostvarilo. Pitanje korupcije nije isključivo vezano za "dobru" ili "lošu" regulaciju, za postojanje mogućih regulatornih nedorečenosti pravnog sustava, neučinkovito zakonodavstvo ili sudstvo, već koruptivne aktivnosti, kao i okolnosti koje ih potiču, ponekad mogu biti prihvaćene među članovima društva kao obrazac ponašanja, čime se svrstavaju u skupinu neformalnih institucija. Neformalne institucije po definiciji se sporo mijenjaju i treba čitav niz godina kako bi se jednom krivo naučeni i implementirani obrasci ponašanja promijenili (Roland, 2002). Osim toga, za promjenu neformalnih institucija, u ovom slučaju ponašanja koje uključuje spremnost na koruptivne akcije i koje potiče i prihvaća korupciju kao obrazac ponašanja, nije dovoljno samo izgraditi i razviti institucionalni okvir za borbu protiv korupcije (dakle, donijeti zakone, propise, pravilnike, mjere i instrumente ponašanja koji uređuju navedenu problematiku), nego je potrebno pronaći model, odnosno učinkovit mehanizam rješavanja potencijalnog sukoba između novog institucionalnog sustava koji se bori protiv korupcije i postojećeg neformalnog institucionalnog okvira kojemu je korupcija prihvatljiv način ponašanja.

One zemlje koje ne osvješćuju navedeni sukob dvostrukog institucionalnog sustava mogu se naći pred problemom da u procesu borbe protiv korupcije razviju dva paralelna institucionalna okvira; onaj formalni koji korupciju kažnjava i ne potiče i onaj neformalni u kojem je korupcija prihvaćeni obrazac ponašanja.

### 3.1. Korupcija i država

U ranijim istraživanjima Leffea (1964), Nyea (1967) i Huntingtona (1968) korupcija se tretirala kao obostrano korisna razmjena koja poboljšava ekonomski položaj sudionika koji sklapaju koruptivni ugovor (pritom zanemarujući dimenziju koja se odnosi na negativno djelovanje korupcije na društveno blagostanje). Polazeći od navedenih teorija, izvor nastanka korupcije uglavnom se vezuje za pretjerani državni intervencionizam (Ades i Di Tella, 1999; Leffe, 1964). Posljednjih desetak godina ipak se mijenja percepcija kad je riječ o izvoru nastanka i okolnostima koje mogu poticati razvoj korupcije, te dolazi do osvješćivanja njezina utjecaja na efikasno odvijanje ekonomskih aktivnosti i urušavanje sustava društvenih vrijednosti. Istraživanja o utjecaju korupcije na društveno-ekonomski razvoj intenziviraju se i odvijaju u više smjerova. S obzirom na predmet analize mogu se uvjetno grupirati u dvije skupine: istraživanja koja su usmjerena na utvrđivanje uzroka nastanka korupcije te istraživanja kojima je cilj utvrditi utjecaj korupcije na društveno-ekonomski razvoj.

Istraživanja usmjerena na utvrđivanje izvora nastanka korupcije u samim su počecima bila pod snažnim utjecajem teorija koje su problem korupcije isključivo povezivale s "pretjeranim" državnim intervencionizmom, što je snažno utjecalo na izbor predmeta analize. Tako okosnicu istraživanja predstavlja vlada, koja zloupotrebom vlastitih pozicija omogućava prisvajanje koristi i uživanje povlastica, odnosno državna regulacija koja kreiranjem regulacije, instrumenata kontrole, tj. njezina svjesnog zanemarivanja, izravno utječe na stvaranje asimetrije među društvenim skupinama. Takva "loša" regulacija obično je svojstvena onim djelatnostima (sustavima) čiji institucionalni okvir (ako postoji) nije u funkciji da utječe (onemogućava ili sprečava) da se donosioci odluka, administracija, djelatnici iz privatnog i javnog sektora i općenito javnost u obavljanju svojih djelatnosti ne mogu okrenuti protiv sustava koji izgrađuju.

Utvrđivanje djelatnosti u kojima se javlja problem "loše" regulacije i neprikladne ili pretjerane intervencije države može biti od velike pomoći u utvrđivanju područja koja imaju veću sklonost koruptivnim aktivnostima (Elliot, 1997). Stoga se državna regulacija i kontrola nad bogatstvom prirodnih resursa najčešće prepoznaju kao područja s izuzetno visokim rizikom izloženosti korupciji (Becker, 1994; Orchard i Stretton, 1997).

Uz državni intervencionizam i "lošu" regulaciju istraživanja pokazuju velik interes i za povezanost korupcije i veličine javnog sektora, polazeći od pretpostavke da se s rastom javnog sektora povećava i razina korupcije, što se povezuje s osnovnim obilježjem korupcije da proizlazi iz javne ovlasti i diskrecijske moći određenog pojedinca ili društvene skupine u donošenju odluka (Amundsen, 1999).



Provedena istraživanja čiji je cilj bio testirati teorijske pretpostavke o uzrocima nastanka korupcije među ostalima potvrđuju da je problem korupcije koji je proizlazio iz intenziteta državne regulacije i (monopolističke) uloge države u kontroli nad prirodnim bogatstvima, među ostalima, posebno bio izražen u procesu tranzicije. Također, istraživanje koje su proveli Schleifer i Vishny (1998) pokazuje da se smanjivanjem imovine koja se nalazi u državnom vlasništvu, odnosno reguliranjem utjecaja države u upravljanju imovinom stvara manje prilika da određene društvene skupine ostvaruju dodatne prihode na štetu drugih. Dakle, općenito se može reći da državni intervencionizam povećava razinu korupcije (Treisman, 2000), što i potvrđuje istraživanje Svjetske banke (1997), iako navedena studija ne daje detaljan uvid ni preciznu definiciju što podrazumijeva pod distorzijama politike.

Empirijska istraživanja čiji je cilj utvrditi vezu između korupcije i veličine javnog sektora barem za sada ne ukazuju na jasnu povezanost promatranih varijabli, primjerice LaPalombara (1994) utvrđuje da s rastom veličine javnog sektora raste i razina korupcije, iako kasnija istraživanja takve rezultate nisu potvrdila.

Međutim, ostaje i dalje otvorena dilema da li se smanjivanjem veličine javnog sektora u suštini smanjuju moguće prilike za sudjelovanje u korupcijskim aktivnostima, ili se smanjivanjem veličine javnog sektora smanjuje sposobnost vlade da neutralizira pritiske određenih društvenih skupina, koje mogu vršiti pritisak na djelatnike i iz javnog i iz privatnog sektora i poticati ih na koruptivne aktivnosti.<sup>4</sup> Istraživanje koje su proveli Lambsdorff i Cornelius (2000) potvrđuje da u većini slučajeva kada ne postoji izgrađen i razvijen institucionalni okvir koji bi onemogućio širenje korupcije (ili koji bi poticao efikasniju borbu protiv korupcije) privatizirana poduzeća plaćaju više mita nego njihovi konkurenti u državnom vlasništvu.

Polazeći od pretpostavke da su redistribucijske aktivnosti manje podobne za koruptivne djelatnosti od aktivnosti vlade, istraživanje koje su proveli La Porta i suradnici (1999) pokazalo je pozitivnu povezanost između dodjeljivanja državnih transfera i subvencija te korupcije. Iako iz navedenog istraživanja nije razvidno je li veličina izdataka države ta koja uzrokuje korupciju, ili je korupcija kao prihvaćeni obrazac ponašanja jednostavno prisutna i u ovim oblicima društvenih djelatnosti.

U svrhu testiranja povezanosti “loše” regulacije i korupcije obično se za indikator “loše” regulacije uzima varijabla koja mjeri razinu državnog intervencionizma; primjerice Broadman i Recanatini (1999) te Djankov i suradnici (2002) su na uzorku tranzicijskih ekonomija u Europi i središnjoj Aziji pokazali da različite vrste

<sup>4</sup> Navedena teza našla se pod ostrim kritikama jer u potpunosti zanemaruje utjecaj kulturnog nasljeđa i tradicije; primjerice, Husted (1999) navodi da veličina javnog sektora ponekad nije isključivo vezana za efikasnost, nego je kulturalno određena, pa tako društva koja imaju viši stupanj prihvaćenosti autoriteta imaju i veći javni sektor.

tržišnih ograničenja vode k višoj razini korupcije. Međutim, kao i u navedenim slučajevima tako se ni u slučaju testiranja povezanosti državne regulacije i korupcije ne može sa sigurnošću utvrditi jasan smjer povezanosti navedenih varijabli. Istraživanja koja su proveli Gerring i Thacker (2005) ukazuju da povećanje stupnja državne regulacije pozitivno utječe na smanjivanje korupcije.

Međutim, ostaje dvojba kako utvrditi što karakterizira, odnosno razlikuje “dobar” od “lošeg” sustava regulacije? Odgovor nije jednoznačan jer, kao što je poznato, niti jedan sustav sam po sebi nije “dobar” ni “loš”, samo njegova implementacija može biti uspješna ili manje uspješna. Stoga bi se ocjena o tome je li neki sustav upravljanja dobar ili loš trebala temeljiti na kriteriju stvara li određena regulacija priliku za korupciju, potiče li je ili je sprečava, odnosno sankcionira.

U suštini, ako se promatraju “loša” regulacija i korupcija, one su međusobno povezane, i ne može se sa sigurnošću utvrditi koja od tih varijabli uzrokuje onu drugu; primjerice, ako lokalna poduzeća imaju povlašten tretman u javnim nabavama, to može potaknuti razvoj korupcije, ali može biti i rezultat jakih privatnih interesa koji uključuju mogućnost financiranja iz javnih fondova. U tom slučaju korupcija uzrokuje “lošu” regulaciju, pa je time “loša” regulacija samo posljedica koja omogućava njihovo zajedničko postojanje (Lambsdorff, 2007; Ades i Di Tella, 1999).

Nedavna istraživanja problem korupcije ne povezuju nužno s aktivnostima države, jer se korupcija može javiti i na tržištima gdje je konkurencija ograničena ili nedostatna. U takvim tržišnim uvjetima postojanje kontinuiranog rasta profita može biti povodom za prisvajanje dodatne zarade putem nezakonitih transakcija koje će biti karakterizirane kao protuusluga (renta). Tako brojna istraživanja potvrđuju da država ograničavanjem ekonomskih sloboda smanjuje konkurenciju i time ohrabruje korupciju (Henderson, 1999; Goldsmith, 1999; Paldam, 2002; Graeff i Mehlkop, 2003; Goel i suradnici, 2005). Međutim, kao što se ne može sa sigurnošću tvrditi da su tržišta s nedovoljnom razinom konkurentnosti nužno sklonija korupciji, tako ni tržišta gdje je razina konkurentnosti vrlo visoka ne moraju biti pošteđena određenih distorzija, posebice kada se poduzeća natječu s obzirom na kvalitetu, a ne na cijenu proizvoda. U takvim okolnostima konkurencija među poduzećima može rezultirati zastranjivanjem u njihovu ponašanju, što će rezultirati povećanom spremnošću na sudjelovanje u koruptivnim aktivnostima kako bi zadovoljila postavljene kriterije i standarde.

S obzirom na prikazane uzroke nastanka korupcije razvijani su i modeli borbe za njezino uklanjanje. Međutim, primarni cilj predloženih modela za borbu protiv korupcije bio je usmjeren prema smanjivanju i/ili ograničavanju uloge države u ekonomskim aktivnostima, odnosno otklanjanju problema “loše” regulacije, dok je borba protiv korupcije uglavnom tretirana kao usputni proizvod (“nusproizvod”) ostvarenju navedenih ciljeva.

Osim što su za primarni cilj imali povećanje efikasnosti u upravljanju državnom imovinom, zahtjevi za privatizacijom državne imovine služili su i kao jedan od mogućih instrumenata u borbi protiv korupcije. Ukoliko se privatizacija promatra kao jedan od mogućih modela u borbi protiv korupcije, jasno je da njezino provođenje može rezultirati povećanjem ekonomske efikasnosti, iako njezin utjecaj na korupciju ponekad nije moguće utvrditi. Težnja države za privatizacijom imovine može za krajnju posljedicu imati stvaranje novog oblika korupcije, gdje će primjerice mito koje je zahtijevano od strane djelatnika iz javnog sektora biti traženo od strane djelatnika u privatnim poduzećima (Lambsdorff i Cornelius, 2000). Dakle, korupcija se privatizacijom ne bi smanjila, nego bi se samo promijenila struktura osoba koje su uključene u koruptivne aktivnosti. Iz tog razloga proces privatizacije ne može garantirati da novostvoreni sustav(i) neće više biti u funkciji politički motiviranih interesa. Osim promjene ekonomskih institucija, kao jedan od mogućih modela borbe protiv korupcije promatra se i promjena političkih institucija, konkretnije, sustava organizacije vlasti.

U toj promjeni decentralizacija je okarakterizirana kao jedan od mogućih modela borbe protiv korupcije. Zagovornici tog modela pretpostavljaju da decentralizacija vlasti, prije svega, vladi ograničava mogućnosti pretjeranog iskorištavanja i zloupotrebe ovlasti. Međutim, decentralizacijom država se izlaže mogućnosti da je ponekad alternativa centraliziranom javnom sektoru upravo slaba lokalna vlada koja je pod snažnim utjecajem lokalnih političara. Dakle, nije teško pretpostaviti da će u tom slučaju takav oblik vlasti biti podjednako nepoželjan za investitore i da će imati negativne posljedice na društveno-ekonomski razvoj (Lambsdorff, 2007). Prema tome, kao i u slučaju privatizacije decentralizacija može biti poželjan model borbe protiv korupcije ako postoji izgrađeni institucionalni okvir koji neće dopuštati postojanje navedenih distorzija. Osim toga pri implementaciji takvog modela borbe protiv korupcije ne bi se smjela zanemariti ni kulturalna dimenzija zemalja u kojima se primjenjuje model, posebno razvijenost i umreženost neformalnih institucija koje određuju putanju i smjer provedbe reformi; primjerice: zemlje koje karakterizira visoka razina suradnje i povjerenja među članovima društva (izgrađen socijalni kapital, Putnam, 1993), kao i visoka razina razvijenosti subnacionalnih jedinica, mogu biti u povoljnijoj poziciji da paralelno provedu decentralizaciju i imaju pozitivne učinke u procesu borbe protiv korupcije.

#### **4. Je li borba protiv korupcije opravdana?**

Iz svega navedenog razvidno je da korupcija i prilikom definiranja i utvrđivanja utjecaja na društveno-ekonomski razvoj izaziva dvojbe i oprečna stajališta vezana za posljedice koje izaziva. U analizi uzroka njezina nastanka i krajnjih učinaka nužan je interdisciplinarni pristup, jer korupcija je složen fenomen koji se pojavljuje

u različitim oblicima i ima višestruk utjecaj na društveno-ekonomski razvoj. Stupanj njezine rasprostranjenosti razlikuje se od područja do područja, od zemlje do zemlje. Međutim, niti jedno državno uređenje, politički ustroj, pravni sustav, kao ni sustav društvenih vrijednosti nije pošteđen (niti zaštićen) njezine prisutnosti ni njezina destruktivnog djelovanja (Caiden, 1988).

Toleriranje korupcije u državnim organizacijama može izravno utjecati i ohrabriti njezino širenje u druga područja, kao i prihvaćanje koruptivnih aktivnosti kao prihvatljivih obrazaca ponašanja, koje u takvim slučajevima može biti institucionalizirano. Osim toga u situacijama kada korupcija i ekonomski rast koegzistiraju, koruptivne aktivnosti nameću dodatne transakcijske troškove i stvaraju distorzije u funkcioniranju i tržišta i države. Sudjelujući u koruptivnim aktivnostima, osobe (primjerice državni dužnosnici, djelatnici u javnom sektoru itd.) izravno podržavaju neefikasnu alokaciju javnog dobra, izravno utječući na smanjenje izravnih ulaganja, uz ohrabrivanje investicija u javnu infrastrukturu (Tanzi i Davoodi, 1997). U korumpiranim sustavima gospodarski faktori kojima se upravlja bez poštivanja osnovnih moralnih načela i zakona imaju komparativnu prednost. U takvim sustavima, zbog visoke razine korupcije, zemlja osiromašuje i njezin budući rast i društveno-ekonomski razvoj može biti uhvaćen u zamku začaranog kruga, jer ako se tolerira, korupcija se institucionalizira kao prihvatljiv način ponašanja i djelovanja, obeshrabrujući legitimne ekonomske aktivnosti (Rose-Ackerman, 1999).

Osim toga, ako je ranjivost poduzeća i pojedinaca na korupcijske zahtjeve podložna promjenama, diskrecijske ovlasti državnih službenika rezultat će izgradnjom sustava koji će se temeljiti na moći i samovolji pojedinca. Stvaranje takvog sustava višestruko je opasno za odvijanje ekonomskih aktivnosti, kao i za legitimnost i transparentnost u obnašanju vlasti. Takav sustav može stvoriti okvir u kojem će pojedinac nešto što predstavlja njegovu radnu obvezu pretvoriti u privatno dobro i naplaćivati njegovo obavljanje. U tom slučaju cijena za obavljanje servisa javnog dobra postat će cijena privatne koristi koju će određivati pojedinac s obzirom na moć koja proizlazi iz sustava koji je sam izgradio. Stvaranjem takvih koruptivnih mehanizama za pribavljanje povlastica djelatnici iz javnog sektora mogu transformirati "javni servis" građana u "privatni servis" i okrenuti ga protiv institucija države (Rose-Ackerman, 1999).

U slučajevima kada korupcija postane institucionaliziran i prihvatljiv obrazac ponašanja unutar nekog društva, borba protiv korupcije može imati izuzetno visoke troškove. Prije svega, one društvene skupine koje su se okoristile od sudjelovanja u koruptivnim aktivnostima opirat će se izgradnji bilo kakvih institucija koje bi mogle ugroziti njihovu poziciju i povlastice. A pojedinci koji su omogućili određenoj društvenoj skupini da putem koruptivnih aktivnosti uživa određene povlastice protivit će se svakoj reformi čiji je cilj učiniti odvijanje društveno-ekonomskih aktivno-

sti transparentnim. Dakle, ukorijenjena korupcija slabi legitimnost i vjerodostojnost vlasti. Korupcija u pribavljanju javnih dobara i usluga te nametanje visokih transakcijskih troškova otežavaju nastojanja države da donese zakone i pravila te njihovu primjenu u borbi protiv korupcije.

Na međunarodnoj razini također je prepoznata važnost i nužnost borbe protiv korupcije, kao i osvješćivanje svakog društva da se niti jedan oblik korupcije neće tolerirati, jer se korupcija, osim što stvara distorzije u društveno-ekonomskom razvoju neke zemlje, također jednostavno prenosi i širi na druge zemlje ilegalnim i legalnim kanalima. Tako primjerice Europska unija navodi borbu protiv korupcije kao jedan od nužnih uvjeta koje je potrebno zadovoljiti u procesu pristupnih pregovora za članstvo (Budak, 2006). Onim zemljama koje nemaju vlastitu snagu i kapacitet za borbu protiv korupcije svako odgađanje provedbe odlučne i efikasne borbe usporava ulazak u članstvo i djeluje destruktivno u smjeru produbljivanja već postojećih društveno-ekonomskih nejednakosti.

### **5. Utjecaj korupcije na ekonomski razvoj**

Postoji izuzetno velik broj istraživanja koja se bave proučavanjem utjecaja korupcije na društveno-ekonomske aktivnosti. Općenito, istraživanja se mogu podijeliti u dvije konkurentne "struje" s obzirom na karakterizaciju utjecaja korupcije na društveno-ekonomski razvoj. Manjina je predstavljena ekonomistima poput Leffa (1964), prema kojima korupcija ima pozitivan utjecaj na ekonomski rast, koji se ogleda u funkcionalnosti sudjelovanja u koruptivnim djelatnostima, jer one pospješuju ekonomsku efikasnost.

Međutim, većina provedenih istraživanja jasno pokazuje da korupcija šteti društveno-ekonomskom razvoju (Shleifer i Vishny, 1993; Knack i Keefer, 1995; Hall i Jones, 1999; Kaufmann i suradnici, 1999; Paldam, 2002; Wyatt, 2002). Gotovo identične rezultate potvrđuje i Svensson (2005) testirajući vezu između korupcije i ljudskog kapitala, zatim Mauro (1995) utvrđuje da korupcija usporava ekonomski rast smanjivanjem udjela investiranja u BDP-u, potom Tanzi i Davoodi (1997) te Gupta i suradnici (2001) zaključuju da produbljuje nejednakosti i siromaštvo u društvu. Pak (2001) navodi da se destruktivan utjecaj korupcije na društveno-ekonomski razvoj ogleda u smanjivanju akumulacije ljudskog kapitala, investicija, političke stabilnosti, a time i rasta BDP-a.

Rezultate navedenih istraživanja o negativnom utjecaju korupcije na BDP po stanovniku potkrepljuju Neeman i suradnici (2003), pokazujući da je u zemljama koje imaju blaže barijere kretanju kapitala jednostavnije transferirati prihode od koruptivnih djelatnosti izvan zemlje, dok u financijski zatvorenim zemljama ilegalno stečeni dohodak uglavnom ostaje u zemlji i može utjecati na ekonomski razvoj te zemlje.

Drugačiji pristup predlaže Wedman (1997), temeljeći ga na usporedbi stopa rasta BDP-a i indeksu percepcije korupcije, te zaključuje da postoje zemlje koje ostvaruju visoke stope rasta BDP-a iako je indeks percepcije korupcije u njima vrlo visok. Navedeni zaključak može implicirati, prije svega, određene metodološke probleme u mjerenju korupcije kao percepcije ili može ukazivati da postoje određeni oblici korupcije koji mogu pozitivno utjecati na stope rasta iako razina korupcije općenito može imati negativan učinak na društveno-ekonomski razvoj. Istraživanja koja se provode od 1997. godine uglavnom potvrđuju da korupcija smanjuje rast BDP-a (Mauro, 1997; Poirson, 1998; Leite i Weidemann, 1999), što navodi na nedvojbenu zaključku da korupcija ima štetne posljedice na odvijanje društveno-ekonomskih aktivnosti i da produbljuje postojeće nejednakosti u društvu.

Međutim, novija istraživanja idu korak dalje i ne usredotočuju se samo na utvrđivanje veze između korupcije i ekonomskog rasta, odnosno društveno-ekonomskog razvoja, već na razotkrivanje kanala putem kojih korupcija utječe na društveno-ekonomske aktivnosti.

Posebno je zanimljivo istraživanje Moa (2001) koji utvrđuje transmisijske kanale kojima korupcija utječe na ekonomski rast: polovica utjecaja odvija se putem utjecaja političke stabilnosti, više od 20% putem utjecaja udjela investicija u BDP-u, 15% povratnom vezom ljudskog kapitala i ekonomskog rasta te ostatak prirodnim putem. Gotovo jednake rezultate navode Pak (2001), zatim Pellegrini i Gerlagh (2004). Meon i Sekkat (2005) navedene rezultate potvrđuju i proširuju zaključke, tvrdeći da je taj utjecaj jači u zemljama s nižom razinom kvalitete upravljanja (koristeći pritom za mjeru razine kvalitete upravljanja varijable poput: vladavina prava, učinkovitost upravljanja, nepostojanje nasilja). Njihovo istraživanje također ukazuje da korupcija može poslužiti kao zamjena za loše upravljanje, odnosno da u zemljama u kojima je korupcija prihvaćen način ponašanja, ona može biti institucionalizirana i postati oblik funkcioniranja vlasti.

## 6. Umjesto zaključka

Razvidno je da prikazani različiti teorijski pogledi o korupciji i dvojbe oko "veličine" države i karaktera državne regulacije, kao i procesa privatizacije upućuju na to da korupcija nepovoljno utječe na društveno-ekonomski razvoj. Isto tako, istraživanja ukazuju na obrnutu korelaciju između razine korupcije i rasta BDP-a u nekoj ekonomiji. Također, prikazana stajališta mogu pomoći u razvoju modela i dizajniranju efikasnih strategija i politika u borbi protiv korupcije. Međutim, različiti teorijski pristupi ukazuju da se borba protiv korupcije ne bi trebala usmjeriti samo na pronalaženje efikasnih mjera, instrumenata i programa borbe protiv korupcije, već na stvaranje institucionalnog okvira prema kojem će borba protiv korupcije označavati promjenu odgovornosti i uloge pojedinca u društvu koje izgrađuje, kao i promjenu

odgovornosti društva s obzirom na “dužnosti” koje postavlja i delegira pojedincu. To uključuje, između ostalog, razvoj transparentnog i pravičnog sustava kojim bi se sudjelovanje u korupciji kažnjavalo, a ne toleriralo ili, kao što je to ponekad slučaj, prihvaćalo kao dobrodošao obrazac ponašanja. Nadalje, borba protiv korupcije koja je svedena samo na funkcionalistički pristup, odnosno smanjivanje percepcije korupcije u cilju postizanja zadovoljavajućih rezultata za različite oblike i rangiranja mjerenja korupcije kratkoročnog je efekta i može rezultirati samo prikrivanjem stvarnih nepovoljnih efekata na društveno-ekonomski razvoj.

Za efikasnu borbu protiv korupcije nužno je prilikom odabira primjerenih metoda suzbijanja i prevencije koruptivnih aktivnosti uzeti u obzir razvijenost i umreženost neformalnih institucija. Upravo u mijenjanju neformalnih institucija, odnosno rješavanju potencijalnog sukoba između formalnih (propisa, zakona koji sankcioniraju koruptivno djelovanje) i neformalnih (kulture, prihvaćenih obrazaca ponašanja) institucija leži uspješnost provođenja svake politike borbe protiv korupcije.

Prema tome, svaka efikasna i dugoročna borba protiv korupcije mora uključivati osvješćivanje članova društva da je u njihovu interesu smanjiti korupciju jer je ona višestruko štetna, ne samo zato što smanjuje efikasnost ekonomskih aktivnosti nego zato što se njezinim institucionaliziranjem urušava sustav društvenih vrijednosti.

## LITERATURA

- Ades, A., Di Tella, R., 1999: Rents; Competition, and Corruption, *The American Economic Review* (89): 982-994.
- Amundsen, I., 1999: Political Corruption: An Introduction to the Issues, Chr. Michelsen Institute Development Studies and Human Rights, *Working Paper*, 7.
- Becker, G. S., 1994: To Root Out Corruption, Boot Out Big Government, *Business Week*, January, 31: 18.
- Broadman, H. G., Recanatini, F., 1999: Seeds of Corruption – Do Market Institutions Matter?, *World Bank Policy Research Working paper 2368*, Washington, DC.
- Budak, J., 2006: Corruption in Croatia: Perceptions Rise, Problem Remains, *Croatian Economic Survey*, 9: 35-68.
- Caiden, G. E., 1998: “Towards a General Theory of Official Corruption”, *Asian Journal of Public Administration* (10) 3: 3-26.
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., 2002.: The Regulation of Entry, *Quarterly Journal of Economics*, 117 (1): 1-37.

- Elliot, K. A., 1997: Corruption as an International Policy problem: Overview and Recommendations, u: Elliot, K. A., *Corruption and the Global Economy*, Institute for International Economics, Washington, DC, str. 175-233.
- Gerring, J., Thacker, S., 2005: Do Neoliberal Policies Deter Political Corruption?, *International Organization*, 59: 233-254.
- Goel, R., Nelson; M. A., 2005: Economic Freedom versus Political Freedom: Cross-Country Influences on Corruption, *Australian Economic papers*, 44: 121: 33.
- Goldsmith, A. A., 1999: Slapping the Grasping Hand: Correlates of Political Corruption In Emerging Markets, *The American Journal of Economics and Sociology* (58) 4: 866-883.
- Graeff, P., Mehlkop, G., 2003: The Impact of Economic Freedom on Corruption: Different Patterns for Rich and Poor Countries, *European Journal of Political Economy*, 19: 605-620.
- Gupta, S., de Mello, L., Sharan, R., 2001: Corruption and Military Spending, *European Journal of Political Economy*, 17: 749-777.
- Hall, R., Jones, C., 1999: Why Do Some Countries Produce So Much More Output per Worker than Others, *Quarterly Journal of Economics*, 114: 83-116.
- Hassan, S., 2004: Corruption and the Development, *Journal of Development Policy and Practice*, 25-41.
- Henderson, D. R., 1999: Power Corrupts-Editorial Comment, *The Wall Street Journal*, April 19.
- Huntington, S. P., 1968: *Modernization and Corruption, Political Order in Changing Societies*, Yale University Press, New Haven, CT, str. 59-71.
- Husted, B., 1999: Wealth, Culture and Corruption, *Journal of International Business Studies* (30) 2: 339-360.
- Kaufmann, D., Kraay, A., Zoido-Lobatan, P., 1999: Governance Matters, *World Bank Policy Research Working Paper* 2196, October, Washington, DC, The World Bank.
- Knack, S., Keefer, P., 1995: Institutions and Economic Performance: Cross Country Tests Using Alternative Institutional Measures, *Economics and Politics*, 7: 207-227.
- Kregar, J., 1999: *Nastanak predatorskog kapitalizma i korupcija*, Rifin, Zagreb.
- Krueger, A., 1974: The Political Economy of a Rent-Seeking-Society, *American Economic Review*, 64: 291-303.
- La Porta, R., Lopez-De-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R. W., 1999: The Quality of Government, *The Journal of Law, Economics and Organization* (15) 1: 222-279.
- Lambsdorff, J. G., 2007: *The Institutional Economics of Corruption and Reform: Theory, Evidence, and Policy*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Lambsdorff, J. G., Cornelius, P., 2000: *Corruption; Foreign Investment and Growth, The African Competitiveness Report 2000*, ed. by K. Schwab; L. Cook, P. Cornelius; J.



- D. Sachs; S. Sievers and A. Warner, joint publication of the World Economic Forum and the Institute For International Development, Oxford University Press, Cambridge, MA: Harvard University and Oxford, str. 70-78.
- LaPalombara, J., 1994: Structural and Institutional Aspects of Corruption, *Social Research*, 61: 325-350.
- Leff, N., 1964: Economic Development through Bureaucratic Corruption, *American Behavioral Scientist*, 8-14.
- Leite, C., Weidemann, J., 1999: Does Mother Nature Corrupt? Natural resources, Corruption, and Economic Growth, *International Monetary Fund Working paper 99/85*, July.
- Mauro, P., 1995: Corruption and Growth, *The Quarterly Journal of Economics* (110) 3: 681-712.
- Mauro, P., 1997: The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure: A Cross-Country Analysis, *Corruption and the Global Economy*, Institute for International Economics, Washington D.C., str. 83-107.
- Meon, P. G., Sekkat, K., 2005: Does Corruption Grease or Sand the Wheels of Growth?, *Public Choice*, 122: 69-97.
- Mo, P. H., 2001: "Corruption and Economic Growth", *Journal of Comparative Economics*, 29: 66-79.
- Neeman, Z., Paserman, M., Simhon, A., 2003: "Corruption and Openness", *CEPR Discussion paper 4057*, Centre for Economic Policy Research, London.
- Nye, J. S., 1967: Corruption and Political Development: A Cost Benefit Analysis, *American Political Science Review* (61) 2: 417-427. Reprinted in A. Heidenheimer, M. Johnston and V. Levine, *Political Corruption – A Handbook*, Transaction Publishers, New Brunswick, str. 963-983.
- Orchard, L., Stretton, H., 1997: Public Choice, *Cambridge Journal of Economics* (21) 3: 409-430.
- Pak, H. M., 2001: Corruption and Economic Growth, *Journal of Comparative Economics* (29) 1: 66-79.
- Paldam, M., 2002: The Big Pattern of Corruption, Economics; Culture and the Seesaw Dynamics, *European Journal of Political Economy*, 18: 215-240.
- Pellegrini, L., Gerlagh, R., 2004: Corruption's Effect on Growth and Its Transmission Channels, *Kyklos*, vol. 57.
- Poirson, H., 1998: Economic Security, private Investment, and Growth in Developing Countries, *International Monetary Fund Working Paper 98/4*, January.
- Putnam, R. D., 1993: *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Roland, G., 2002: Ten Years After... Transition and Economics, *IMF Staff Papers*, vol. 48, Special Issue: 29-52.

- Rose-Ackerman, S., 1999: *Corruption and Government. Causes, Consequences and Reform*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Schleifer, A., Vishny, R. W., 1998: *The Grabbing Hand Government Pathologies and their Cures*, Harvard University Press, Cambridge, MA, str. 1-17.
- Shleifer, A., Vishny, R. W., 1993: Corruption, *The Quarterly Journal of Economics* (108) 3: 599-617.
- Svensson, J., 2005: Eight Questions about Corruption, *The Journal of Economic Perspectives* (19) 3: 19-42.
- Tanzi, V., Davoodi, H., 1997: Corruption, Public Investment, and Growth, *International Monetary Fund Working Paper*, 97/139.
- Tanzi, V., Davoodi, H., 2001: *Corruption; Growth, and Public Finances, Political Economy of Corruption*, ed. by A. K. Jain, Routledge, London, str. 89-110.
- Thompson, D. F., 1993: Mediated Corruption: the Case of the Keating Five, *The American Political Science* (87) 2: 369-381.
- Transparency International, 2009: *Global Corruption Report*, Transparency International, Berlin.
- Treisman, D., 1999: Decentralization and Corruption: Why are Federal States Perceived to be More Corrupt, paper prepared for the presentation at the *Annual Meeting of the American Political Science Association*, Atlanta, September.
- Treisman, D., 2000: The Causes of Corruption: A Cross-National Study, *Journal of Public Economics*, 76: 399-457.
- Tullock, G., 1980: *Rent-Seeking as a Negative-Sum Game. Toward a Theory of the Rent-Seeking Society*, ed. by J. M. Buchanan, R. D. Tollison and G. Tullock, Texas A&M University Press, College Station, str. 16-36.
- Webster, L. M., 1993: The Emergence of Private Sector Manufacturing in Hungary, *World Bank Technical Paper 229*, World Bank, Washington DC.
- Wedeman, A., 1997: Looters, Rent-Scrapers, and Dividend-Collectors: Corruption and Growth in Zaire, South Korea, and the Philippines, *The Journal of Developing Areas*, 31: 457-478.
- World Bank, 1997: *Mainstreaming anti-corruption activities in World Bank assistance: a review of progress since 1997*, Operations Evaluation Department, World Bank, [www.worldbank.org](http://www.worldbank.org) (12. 12. 2010).
- Wyatt, G., 2002: Corruption, Productivity and Transition, *Center for Economic Reform and Transformation*, (CERT) Discussion Paper 205, Heriot Watt University, Edinburgh, UK.

Paula Letunić

CORRUPTION AND SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

*Summary*

This paper shows the theoretical framework and the review of empirical evidence of the effect that corruption has on the socio-economic development. The main goals of this paper are: to present the possible origins of corruption, and to analyze the existing models to eliminate or at least to reduce corruption in the society. In the paper, it is argued that anticorruption models should also include the strategy for the development of the institutional infrastructure that will change the perception of the members of the society about corruption as an unacceptable model of behavior.

*Keywords:* corruption, socio-economic development, anticorruption models

Kontakt: **Paula Letunić**, Ekonomski fakultet, Kennedyev trg br. 6, 10000 Zagreb.  
E-mail: paula.letunic@efzg.hr